

FM forskning og utdanning

Professor, Dr. ing Siri Hunnes Blakstad, Norwegian University of Science and Technology

FM SOM FAGOMRÅDE

- Ungt fagområde
  - Både som egen disiplin i praksis -
  - og som fagområde i forskning, utvikling og undervisning
- De siste 5 – 10 årene har det vært jobbet mye med å utvikle fagområdet også akademisk:
  - Kunnskapsutvikling
  - Forskning
  - Undervisning
- I dag vil jeg gi eksempler på dette – slik at vi sammen kan reflektere over:
- Hvor står vi mhp forskning og undervisning i FM i dag?
- Hva skal til for at vi kan utvikle det videre?

- Hvor mange av dere har deltatt i forskningsprosjekter?
- Hvor mange har deltatt i systematisk kunnskapsutvikling?
  - Benchmarking, evalueringer eller lignende?
- Hvor mange av dere har selv utdanning innenfor FM?

KUNNSKAPSUTVIKLING OG FORSKNING

HVA ER "FORSKNING"?

- Forskning er aktiv, grundig og systematisk granskning for å framskape ny viten og gi økt kunnskap
- Forskning og utviklingsarbeid (FoU) er skapende arbeid på systematisk grunnlag med henblikk på å:
  - øke den vitenskapelig og teknisk kunnskap med ny viten om mennesker, kultur og samfunn
  - samt utnyttelse av eksisterende viten til å anvise nye praktiske anvendelser.

FORSKNING OG UTVIKLING. FoU-BEGREPET OMFATTER:

- **Grunnforskning** er originalt eksperimenterende eller teoretisk arbeid med det primære formål at oppnå ny viten og forståelse uten noen bestemt anvendelse i sikte.
  - forskning med det formål å tilfredsstillere behovet for å vite
- **Anvendt forskning** er originale undersøkelser med henblikk på at oppnå ny viten, men som primært er rettet mot bestemte praktiske mål.
  - forskning rettet mot det å finne en løsning på et praktisk menneskelig problem
- **Utviklingsarbeid** er systematisk arbeid basert på anvendelse av viten oppnådd gjennom forskning og/eller praktisk erfaring med det formål å frambringe nye eller vesentlig forbedret materialer, produkter, prosesser, systemer eller tjenesteytelser

HVORFOR FORSKE?

- Framskape ny viten og gi økt kunnskap
  - Fra "vi tror det er best slik" til å vite effekter og sammenhenger av ny og eksisterende praksis
- Utvikle fagområdet
  - FM bransjen er ung
  - En "voksen", velutviklet bransje har også velutviklet utdannings og forskningsmiljøer
- Grunnlag for undervisning på universitetsnivå
- Forbedring av prosesser og produkter
- Utvikling av nye prosesser og produkter - innovasjonsprosesser

HVA ER ET VITENSKAPELIG FM – MILJØ?

- Gjennomfører forskningsprosjekter
- Kan uteksaminere PhDer
- Publiserer vitenskapelig, internasjonalt i tidsskrift
- Deltar på vitenskapelige konferanser

Etter Professor Jan Bröchner , Chalmers

VIKTIGE FM-FORSKNINGSMILJØER I EUROPA

Etter Professor Jan Bröchner , Chalmers

HVOR FOREGÅR FORSKNING?

- Forskningsprosjekter
  - Også anvendte
- Utviklingsprosjekter
  - Også verktøy og modeller
  - Grensegang mot bedrifters utviklingsprosjekter?
- Doktorgrader
- I noen grad i Masteroppgaver

- Fra miljøer:
  - Universiteter og høyskoler
  - Forskningsinstitusjoner
  - Rådgivere / konsultbedrifter med FoU-prosjekter
  - Byggeiere, forvaltere og brukere som deltar i FoU-prosjekter

FORSKNINGS- OG UTVIKLINGSPROFILER I NORDEN - DANMARK

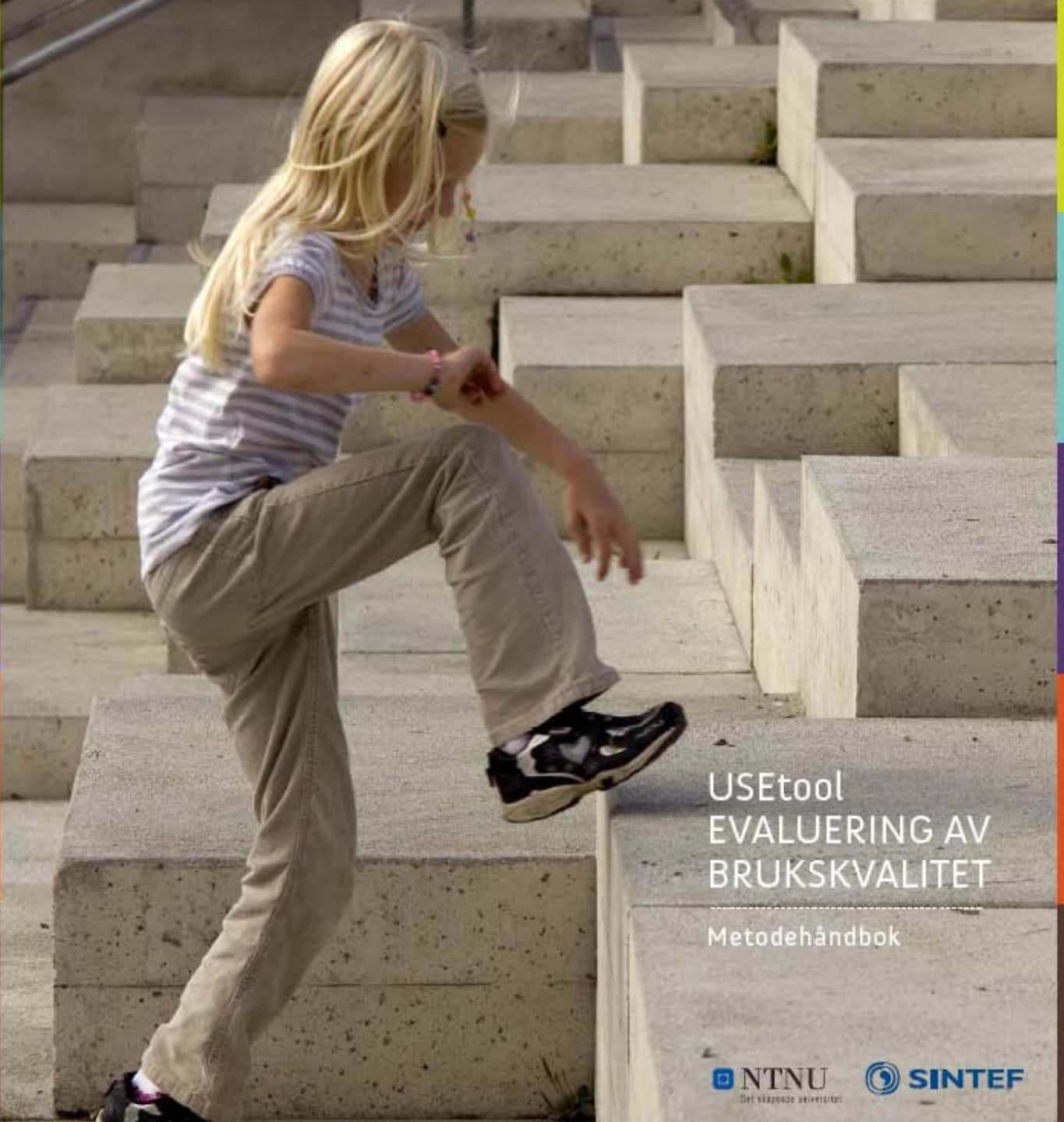
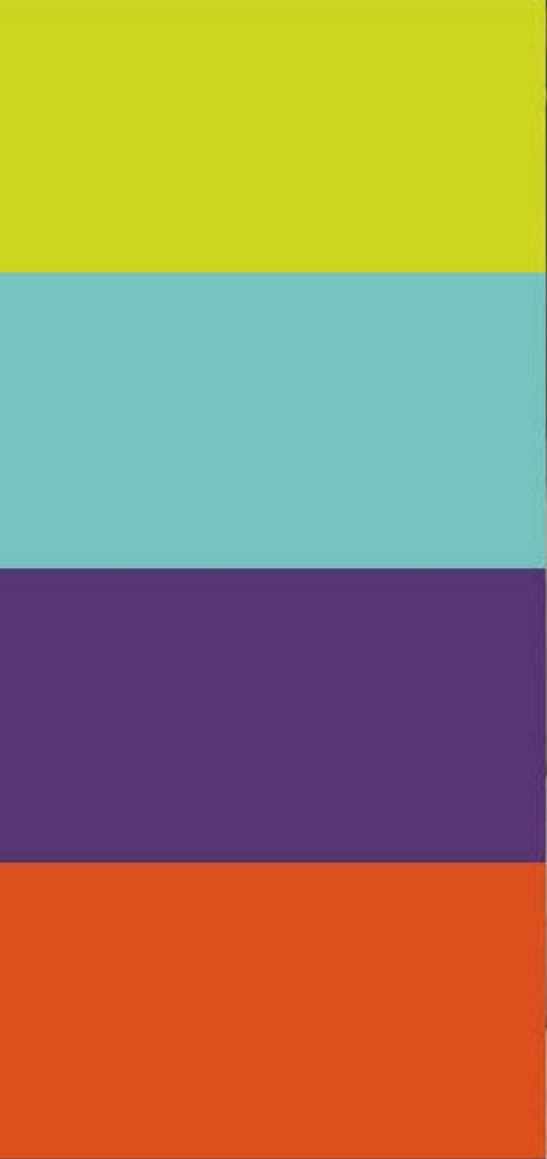
CENTER FOR FACILITIES MANAGEMENT - REALDANIA FORSKNING m. fl.

- Bæredygtigt Facilities Management
- Driftspartnerskaper og strategiske samarbeider
- Energiservicekonsepter
- IKT basert innovasjon i FM leveransekjeden
- Faciliteter for kreative miljøer
- Implementering av driftsviden i byggeriet
- OPP og innkjøp av FM ytelser
- Ledelse av arbeidsplasser
- Markedet for FM i Danmark
- Value of FM
- Usability
- ...

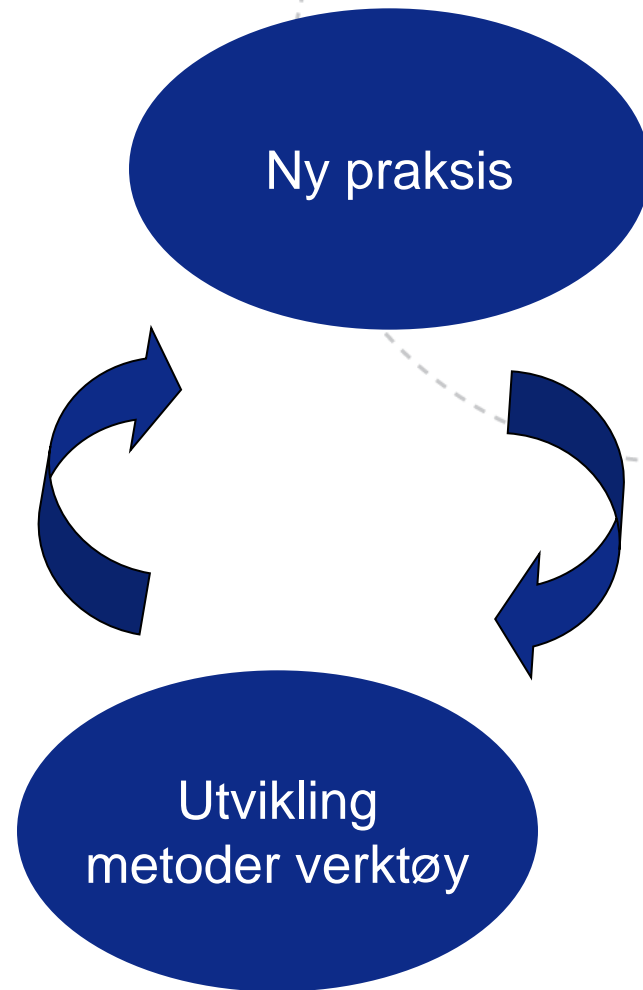
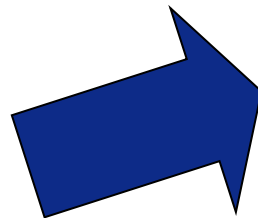
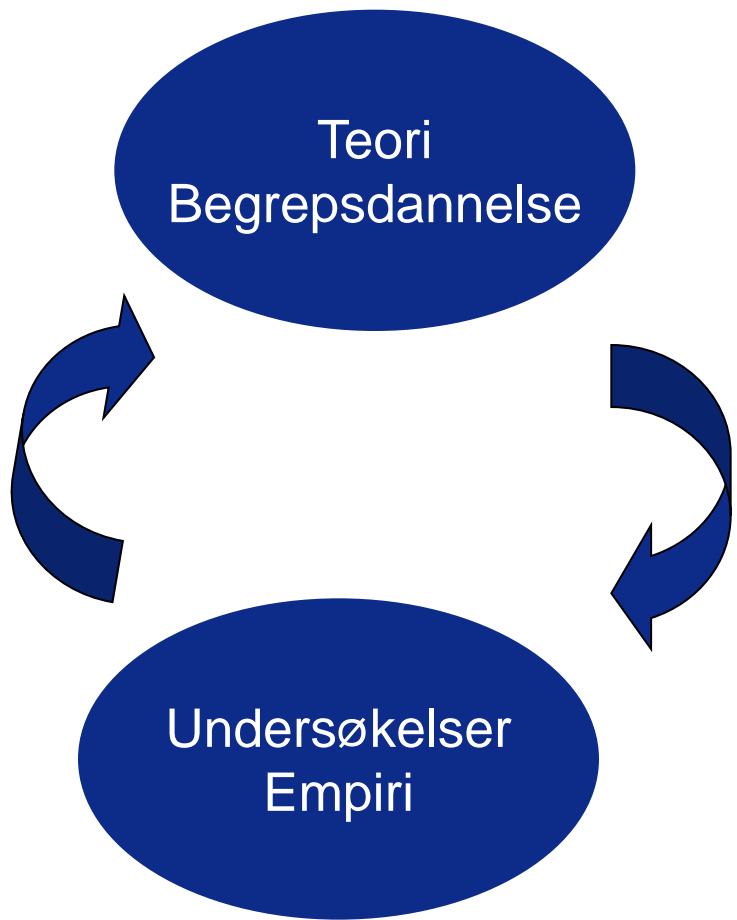

USEtool EVALUERING AV BRUKSKVALITET

Metodehåndbok

HVORDAN BLIR ET SLIKT PROSJEKT TIL?

- Internasjonalt forskernettverk CIB 111.
  - UK, Sverige, Frankrike, Norge, Danmark, etc.
  - Har i de siste 10 år arbeidet sammen om case i ulike land, sammen med bedrifter
  - Første fase har vært å finne ut av:
    - Hva usability er? Usability teori
    - Kan vi bruke det til noe? Relevans
    - Hvordan kan vi evaluere det? Usability metoder
- Norsk prosjekt 2006 – 2009:
  - Metodikk – utvikle verktøy som FM kan bruke selv
  - 3 Norske (betalende) partnere
- Nordisk prosjekt REBUS 2008 – 2009:
  - Nettverk i norden
  - Vitenskapelig publisering
  - ERa Built, Nordic Innovation, FORMAS, TEKES etc.

USABILITY = BRUKSKVALITET

- Begrepet usability setter brukerperspektivet i fokus, og ser hvordan bygning, driftsorganisasjon og teknologi støtter opp om de brukerne og den virksomheten som foregår i bygget

USABILITY =

i hvilken grad et produkt/system kan bli brukt av spesifiserte brukere for å oppnå spesifiserte mål i en spesiell kontekst, med best mulig effektivitet, verdiskaping og tilfredse brukere

vår oversettelse fra NS-EN ISO 9241

Brukskvalitet som begrep

Usability er definert i ISO9241-11 til å bestå av deelementene effekt, effektivitet og brukertilfredshet.

En bygnings brukskvalitet betyr at den;

- Er effektivt i bruk (produktivitet, effektivitet, yteevne) Efficiency
- Gir ønsket effekt i bruk (virkning, verdiskaping) Effectiveness
- Gir opplevd kvalitet i bruk (brukertilfredshet) Satisfaction

Samspill mellom bygning og organisasjon

Bygningens bidrag til å hemme / fremme virksomhetens;

- Målsettinger (ønsket effekt)
- Verdier / kultur
- Arbeidsprosesser / aktivitet

Hva skal evalueringen brukes til?

- Vi har behov for å lære av hvordan bygg og fysiske løsninger fungerer i bruk
- Kunnskap er viktig både for de som skal eie / drive / forvalte bygg
- Brukervirksomhet som skal bruke bygg
- Når vi skal planlegge nye bygg (byggeiere, prosjektledere og konsulenter)

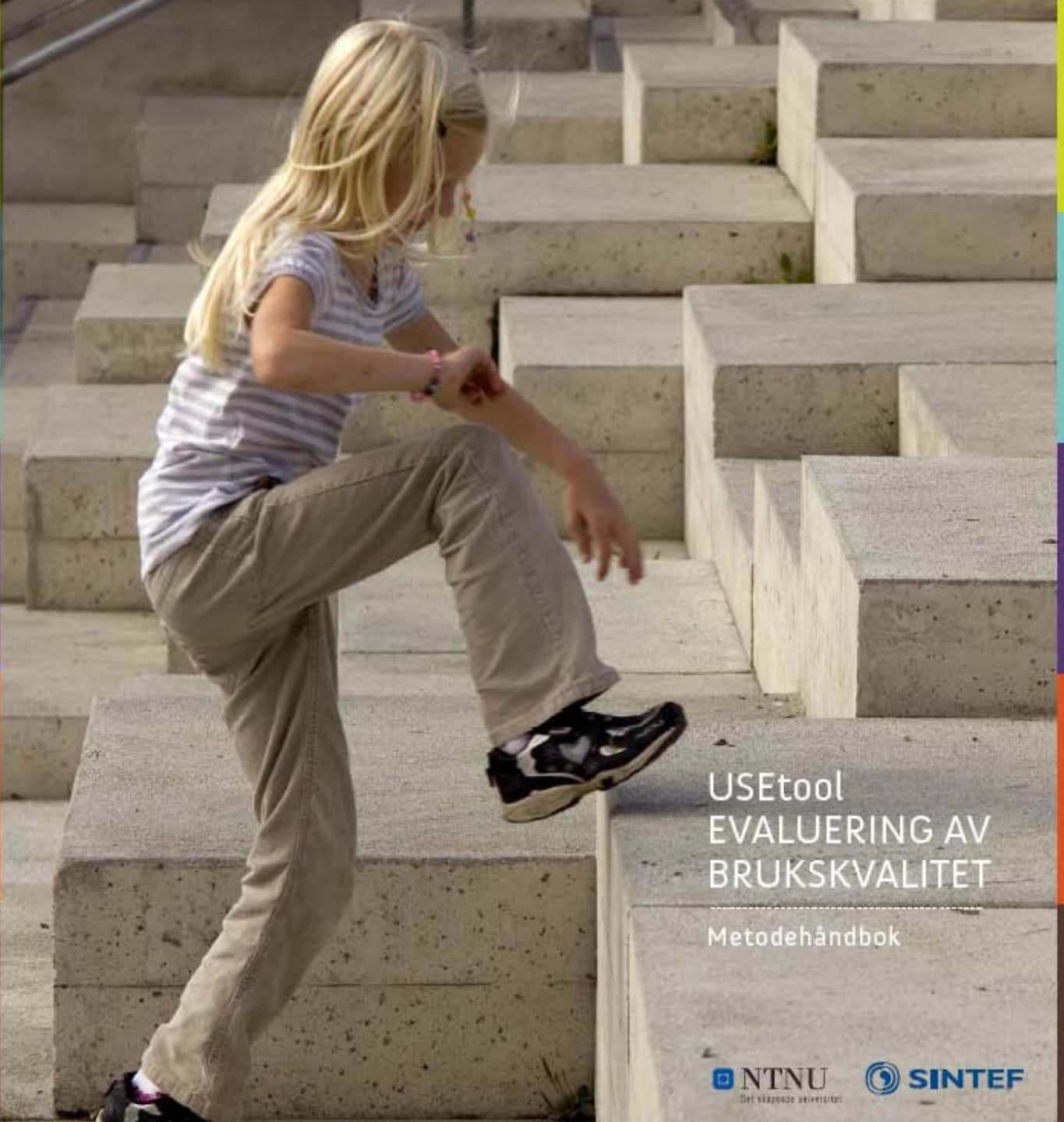
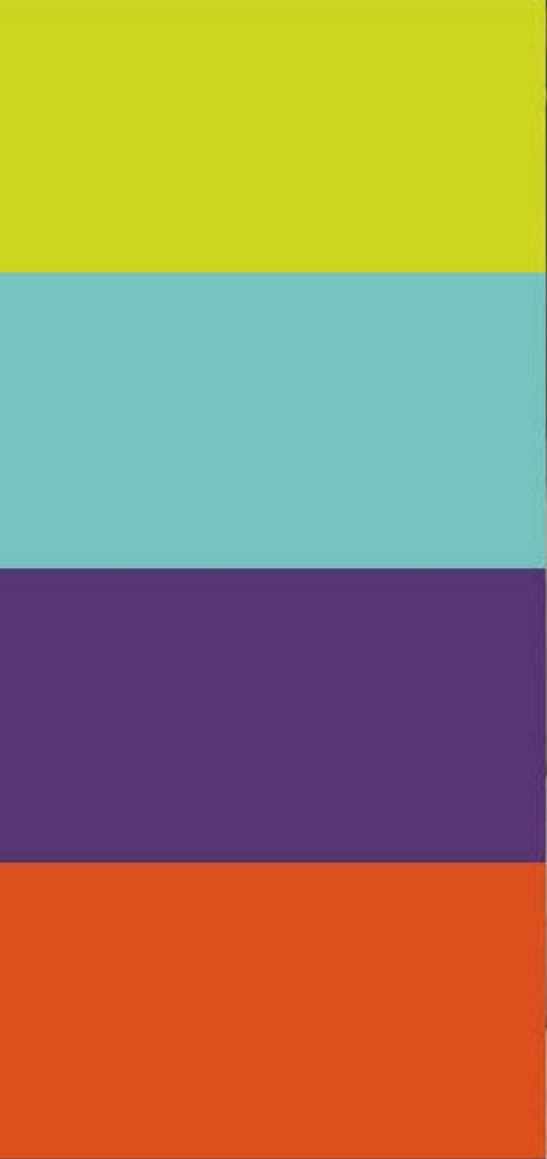
Outputen fra USEtool kan brukes til:

- Videreutvikling av eksisterende lokaler.
- Valg av nye lokaler
- Programmering av nybygg

Brukskvalitet

- TIL HVA?
  - Hvilke målsetninger skal oppnås?
  - Hvilke aktiviteter og arbeidsprosesser skal gjennomføres?
  - Hvilke arbeidsmåter benyttes?
- FOR HVEM?
  - Brukernivå
  - Brukergruppe
- HVOR?
  - Sted
  - Rom / areal
- HVORFOR?
  - Å forstå de komplekse sammenhengene mellom målsetninger, aktiviteter, brukergrupper og fysisk sted

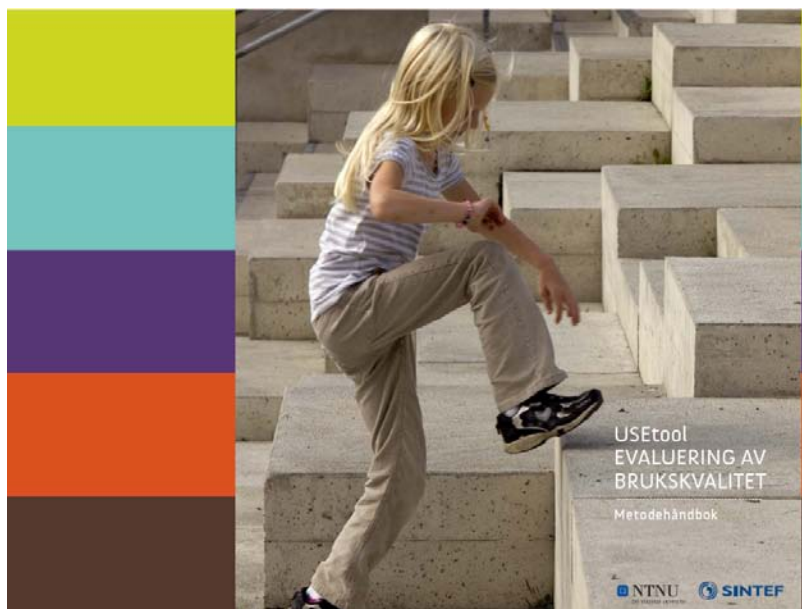
USEtool EVALUERING AV BRUKSKVALITET

Metodehåndbok

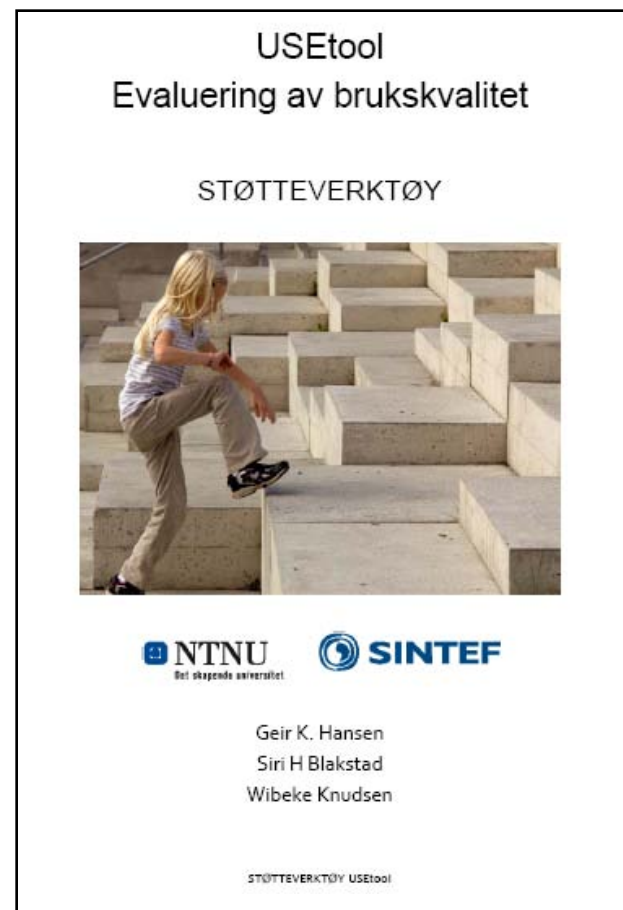
USEtool

- Evaluering i 5 trinn
- Ledes av en prosessleder
- Kombinasjon av metoder
  - Intervjuer
  - Gruppeintervju / kartlegging
  - Gåtur
  - Workshop
- Involvere et utvalg brukere og ledelsen i brukervirksomheten
- Det er mulig å velge bare noen av trinnene – avhengig av formål med evalueringen (trinn1)

håndbok

støtteverktøy

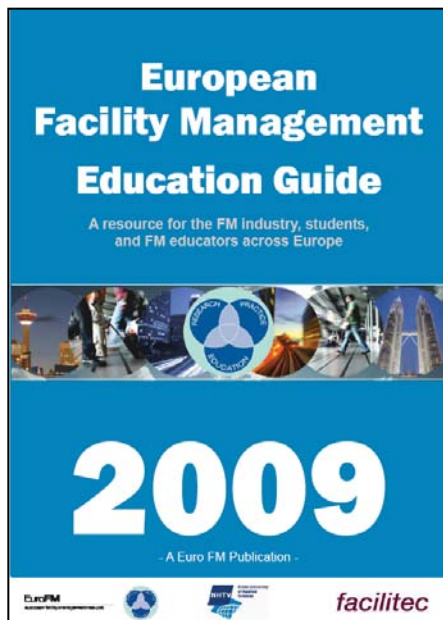
UNDERVISNING

UNDERVISNING

- God undervisning på Universitetsnivå (i alle fall Master) er forskningsbasert!
- Undervisning på Bachelor / fagskolenivå kan være mer praksisorientert
- Tradisjonelle akademiske fag (historie, kjemi, språk) har lenge hatt egne akademiske institusjoner
- Profesjonsbaserte utdanninger vinner terreng basert på et tydelig faglig ståsted og en bransje som er definert og utviklet:
  - Sivilingeniør/sivilarkitekt/lege etc.
- Har FM en forskningsbasert kunnskapsbase?
- Har FM et tydelig ståsted?
- Er FM en definert og utviklet bransje?

FM UTDANNING I EUROPA

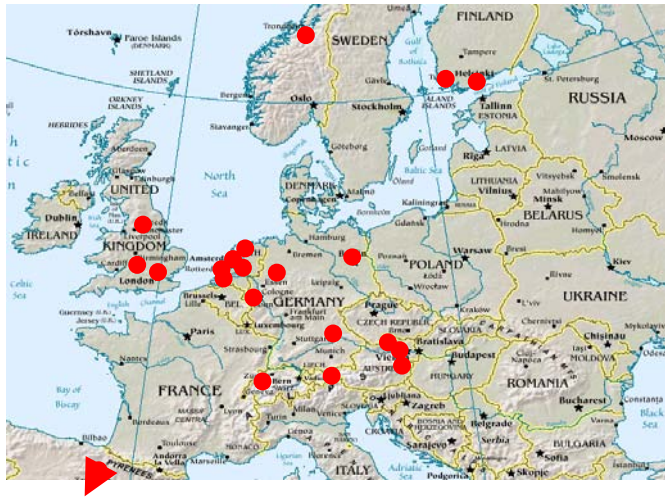
- Education Guide gitt ut av EuroFM 2009
- Jeg skal her gi oversikt over utdanningsinstitusjoner som tilbyr utdanning innenfor "core FM"
  - ikke del av annen grad
  - heller ikke real estate, arkitektur eller engineering

EUROPEISKE BACHELOR I FACILITIES MANAGEMENT

- 1 AUSTRIA, Kufstein
- 1 BELGIUM, KaHo Sint-Lieven
- 3 FINLAND, Turku, Laurea Espoo, JAMK
- 3 GERMANY, HTW Berlin, HWR Berlin, Heidelberg, Münster, Stuttgart,
- 9 NEDERLAND, Amersfoort, Breda, Saxion Deventer, InHolland, Hanze Groningen, den Haag, Zuyd Heerlen, Arnhem en Nijmegen, Rotterdam
- 1 NORWAY, Akershus
- 1 SWITZERLAND, Zurich
- 3 UK, Heriot Watt, Leeds Carnegie, Sheffield Hallam

EUROPEISKE MASTER I FACILITIES MANAGEMENT

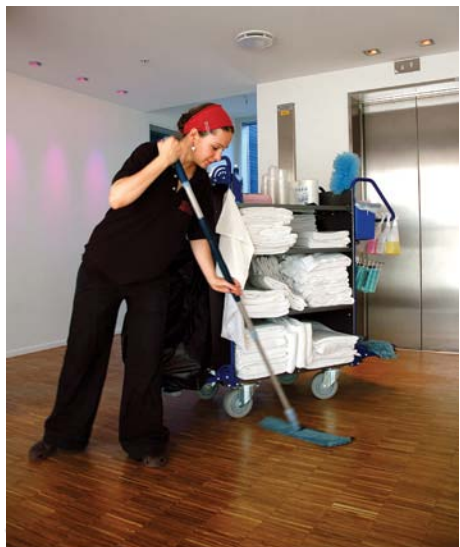

- 4 AUSTRIA, Danube Krems, Kufstein, Burgenland, Vienna
- 2 FINLAND, Turku, Laurea Espoo
- 4 GERMANY, Aachen, HTW Berlin, Münster, Nuernberg,
- 5 NEDERLAND, Breda, Saxion Deventer, den Haag, Zuyd Heerlen, MSM/IFMC
- 1 NORWAY, NTNU
- 1 SPAIN, Madrid
- 1 SWITZERLAND, Zurich
- 3 UK, Heriot Watt, Leeds Carnegie, Sheffield Hallam,

EKSEMPEL, FORSKNING OG UTDANNING VED NORGES TEKNSIKE NATURVITENSKAPELIGE UNIVERSITET, NTNU

SENTER FOR EIENDOMSUTVIKLING OG FORVALTNING

- NTNU startet fra et fokus på FDV (1980)
- Etter hvert ble fokus mer mot FM
- Utvikling av kurs for arkitekt og byggstudenter:
  - Metamorfosekurs fra 2000. Transformasjon bygninger, eiendommer, områder
  - Kurs i eiendomsforvaltning (kontorbygg)
  - Kurs i programmering og evaluering
- Metamorfose 2005. senter for eiendomsutvikling og forvaltning
Tverrfakultært prosjekt NTNU 2002 – 2006
Finansiert av Norges forskningsråd
Hovedmål å utvikle et forskningsbasert utdanningstilbud og kompetansemiljø innen eiendomsutvikling og forvaltning
- Erfaringsbasert 3-årig master fra 2005
- Ordinær 2-årig master fra 2006

I DAG, SENTER FOR EIENDOMSUTVIKLING OG FORVALTNING PÅ NTNU

- 2 professorer innenfor feltet
- 2 professor 2 (20% adjacent professor)
- 5 andre høyere undervisnings- og forskningsressurser
- 4 PhD studenter
- 1 post doc
- 1 koordinator og administrativ ressurs
- 10 faglærere på timebasis
- 5 partnere i næringsliv / offentlig forvaltning
- Formalisert samarbeid med SINTEF Byggforsk

Og vi trenger mer!

- En satsing på utdanning og forskning krever:
  - Volum
  - Fagfolk som kan undervise!

FORSKNING VED NTNU INNENFOR FELTET

- Usability
  - Metoder og verktøy, USEtool
  - Barnehager – spaces for learning
- Workplace management
- Kommunal bygge- og eiendomsforvaltning (2008 – 2012):
  - Interkommunalt samarbeid
  - Usability of schools, sammen med EuroFM og OECD
  - Strategisk porteføljeforvaltning
  - Kommunale kontorarbeidsplasser
  - Usability for bedre driftstjenester og renhold (PhD)
  - Finansielle årsaker og konsekvenser av dårlig teknisk tilstand og manglende vedlikehold I norske kommuner (PhD)
  - Estetikk for forbedring av omgivelsene i offentlige bygninger og lokalsamfunn
- Bygningsforvaltning; LCC tilstandsanalyser og Vedlikeholdsplanlegging
- Energiledelse og Sustainable FM
  - Del av Zero Emission Buildings; Implementation, use and operations
  - Trolig ny PhD

UNDERVINSING VED NORGES TEKNISK NATURVITENSKAPELIGE UNIVERSITET (NTNU)

- Master i Eiendomsutvikling og -forvaltning
  - 2 år heltid 120 ECTS
  - 3 år deltid, erfaringsbasert 90 ECTS (+30 praksis)
- I tillegg spesialisering sivilingeniør og sivilarkitekt
- Faglig innhold:
  - Strategisk fokus
  - Space & Infrastructure (Bygningsforvaltning) and People and Organisation (Service)
- Opptak på grunnlag av bachelor (3 års relevant utdanning) og evt. relevant yrkespraksis
- Ca. 40 studenter i året

FAGPLAN, ERFARINGSBASERT MASTER I EIENDOMSUTVIKLING OG FORVALTNING

STUDIEPLAN FRA HØSTEN 2008:

- Intro til fagområdet
- FM, eiendomsforvaltning og service
- Eiendomsutvikling
- Ombygging og forvaltning av bygninger
- Eiendomsøkonomi
- Strategisk arealforvaltning (inkl studietur til Nederland)
- Eiendomsjus
- Organisering og styring i prosjektutvikling
- Vitenskapelige metoder
- Masteroppgave

EVU Master
Kull 05 - 09

Alle masteroppgaver ligger på: www.metamorfose.ntnu.no

Senter for eiendomsutvikling og forvaltning, Publikasjoner - Windows Internet Explorer
http://www.metamorfose.ntnu.no/masteroppgaver.shtml

File Edit View Favorites Tools Help

Senter for eiendomsutvikling og forvaltning, Publikasj...

Hjem
Nyheter
Om oss
Metamorfose
Arrangement
Publikasjoner
Utdanning
Forskning
Partnere
Nettverket
FoU program
For medlemmer
Kontakt oss
Legg til nyhet
Søk

Masteroppg-FM Hovedoppgaver Rapporter Foredrag/Artikler Dr.ing.avhandl. Bøker

Year	Author	Title
2009	Bruvik, Arild / Instefjord, Roger	Kontraktstrategi for anskaffelse av FM-tjenester
2009	Lybeck, Tom Darre	Internhusleie i helseforetak
2009	Pettersen, Tommy Erling	Kommunikasjon og maktstrukturer i forbindelse med byggesaksbehandling
2009	Rønning, Carsten Fredrik	Hva mer driver boligprisene?
2009	Slåtten, Håvar / Østvang, Roger	Nøkkeltall, kompetanse og verktøy for planlegging og programmering av skoler
2009	Strøm, Silje	Suksesskriterier for optimal forvaltning av utleieboliger
2009	Svendsen, Brynjulf B.	Åpne løsninger i skolebygg - brukertilfredshet
2008	Eliassen, Arvid	Overføring av som byggedokumentasjon fra byggeprosjekt til FMorganisasjonen – praksis og behov
2008	Birkeland, Asle	Kritiske suksesskriterier (KSF) for Mobil Operatører ved kjøp av Site Aquisition tjenester i Norge Del 1, Del 2, Del 3
2008	Bolseth, Espen	Transformasjon og utvikling av eiendom
2008	Grostøl, Arne	Generiske prosesser i CAFM
2008	Hjelmbrekke, Hallgrim	Effektmål i byggeprosjekter. Formulering, bruk og evaluering
2008	Holmås, Harald	Valg av entreprisemodeller og mulige konsekvenser for brukskvaliteten
2008	Husby, Jorunn Iren	Ernæringsikkerhet i bruksfasen. Forebyggendeforskriften - roller, ansvar og kompetanse
2008	Indrøy, Frank	Nøkkeltallbruk blant studentsamskipnadene
2008	Klungseth, Nora Johanne	Brukskvalitet – Metoder for evaluering av bygninger
2008	Landsem, Lene	Dokumentasjon som hjelpemiddel i restaurering av historiske bygninger
2008	Nilsen, Jon Harry	Valg av styringsparametere for tekniske installasjoner i spredt portefølje hos ROM eiendom
2008	Olsen, Steinar	Verdiskaping for kjernevirksomheter
2008	Solesvik, Arne Johan	Implementering av arealforvaltningssystem for eiendomsforvaltere
2008	Toftenes, Svein	Implementering av nye krav om energiforsyning i kommunale næringsbygg
2008	Øimoen, Jan Erik Johansen	Undersøke hvordan sla-verktøy kan bidra til å klargjøre intern samhandling i en virksomhet

RAMBOLL
MULTICONSULT
Statoil
OBOS

art Presentasjon DFM Start Menu Senter for eiend... Radisson SAS Roy... Post :: INBOX: div... FM utdanning og u... USETool intro.ppt Presentation1

Å BYGGE INSTITUSJONENE FOR FORSKNING OG UNDERVISNING I SAMARBEID MED BRANSJEN KREVER RESSURSER

- Partnere
  - Trenger deltagelse fra bedrifter som også er villige til å være med å betale!
- Utdanningsnettverk – samordner undervisningsinstitusjoner i Norge
- Representerer Norge i ulike internasjonale nettverk
- Bransjedager
- Samarbeid med tidsskrift i Norge

HVOR STÅR VI I DAG?

- Har FM en forskningsbasert kunnskapsbase?
- Har FM et tydelig ståsted?
- Er FM en definert og utviklet bransje?

DETTE KREVER SAMARBEID MELLOM BRANSJE, FORSKNING OG
UNDERVISNING!